

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΟΝΕΙΡΟ

ΤΟΥ Π.Κ. ΙΩΣΚΕΙΜΙΔΗ

Μεταμορφώσεις και αποτύπωμα Ερντογάν

Ο πρόεδρος Ερντογάν (ο οποίος σχεδιάζει να αποσυρθεί από την πολιτική με το κλείσιμο της πενταετούς προεδρικής θητείας του) ξεκίνησε την πολιτική του διαδρομή στην κεντρική πολιτική σκηνή ως ενθουσιώδης υποστηρικτής της Ευρωπαϊκής Τουρκίας. Σε μια (και μοναδική) συνάντηση μαζί του τον Δεκέμβριο 2002 στην Κοπεγχάγη, οι αναφορές του στον ρόλο της Τουρκίας εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης θυμίζαν... κεντροευρωπαϊό ηγέτη τύπου Χ. Κολ ή Φρ. Μιτεράν. Ήταν ο ευρωπαίος Ερντογάν Νο 1. Χαρισματικός και επικοινωνιακός. Ο οποίος προωθούσε δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις στο εσωτερικό και ήπια εξωτερική πολιτική (πρώτη περίοδος διερευνητικών επαφών με την Ελλάδα, μηδενικά προβλήματα κ.λπ.) προκειμένου «να πιάσει» τα διευρυσιακά κριτήρια ώστε να αρχίσουν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις. Και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις εκθέσεις εκείνης της περιόδου αναγνώριζε «τη θεαματική πρόοδο προς τη δημοκρατία που σημείωνε η Τουρκία». Οι διαπραγματεύσεις άρχισαν πράγματι το 2005. Αλλά σε λιγότερο από δύο χρόνια, το 2007, η προοπτική ένταξης της Τουρκίας ουσιαστικά ματαιώθηκε από τη Γαλλία (πρόεδρος Ν. Σαρκοζί) με την υποβοήθηση της Γερμανίας (καγκελάριος Α. Μέρκελ). Προς την κατεύθυνση αυτή (κλείσιμο της προοπτικής) συνέβαλε και η Κύπρος. Η ματαίωση της ενταξιακής προοπτικής οδήγησε στον Ερντογάν Νο 2. Ίσως αυτό να συνέβαινε και χωρίς την αρνητική θέση Γαλλίας/Γερμανίας δεδομένης της ιδεολογικής ταυτότητας του ως ήπιου ισλαμιστή κ.λπ. Αλλά πάντως αρκετοί θεωρούν ότι η Ευρώπη διέπραξε τότε ένα στρατηγικό λάθος με αποτέλεσμα «να χάσει την Τουρκία» ως δημοκρατικό στρατηγικό εταίρο. Από το 2007 και μετά ο Ερντογάν μπήκε στη διαδικασία ανάδειξης της Τουρκίας σε περιφερειακή δύναμη (χωρίς να εγκαταλείψει τυπικά τον στόχο της ένταξης) και οικοδόμησης ενός συγκεντρωτικού, προσωπικού, αυταρχικού πολιτικού συστήματος, εγκαταλείποντας την προσπάθεια εκδημοκρατισμού. Η διαδικασία αυτή επιταχύνθηκε μετά τις εκτεταμένες διαδηλώσεις του 2011 (Γκίτζι) και το αποτυχημένο πραξικόπημα του 2016 (συνταγματικές μεταρρυθμίσεις, προεδρικό σύστημα κ.λπ.).

Στους στόχους αυτούς ο Ερντογάν έχει χωρίς αμφιβολία πετύχει καθώς η Τουρκία έχει αναδειχθεί σε περιφερειακή δύναμη και πόλος του νέου

πολυπολικού διεθνούς συστήματος με υπολογίσιμη βιομηχανία παραγωγής όπλων, ενώ έχει επεκτείνει την παρουσία της σε Κεντρική Ασία, Μ. Ανατολή, Αφρική, Α. Αμερική. Και κάνει αυτό τόσο με μηχανισμούς ισχύος όσο και με διπλωματικά και ήπια μέσα. Είναι η χώρα με το τρίτο μεγαλύτερο διπλωματικό δίκτυο στον κόσμο μετά την Κίνα και ΗΠΑ με 252 πρεσβείες/αντιπροσωπείες (Ελλάδα 22η με 134). Και η τρίτη εξαγωγική χώρα τηλεοπτικών σειρών παγκοσμίως. Παράλληλα παραμένει sui generis χώρα-μέλος του ΝΑΤΟ με βελτιούμενες σχέσεις με τις ΗΠΑ και ΕΕ (βραδέως) που ως Μεσοαία Δύναμη συνομιλεί με Δύση και Ανατολή, με Ρωσία και Ουκρανία π.χ. (βλέπε σχετικά το πρόσφατο πολύ ενδιαφέρον άρθρο του S. Cagartay «How Turkey Moved East», Foreign Affairs, 19/2).

Στα ελληνοτουρκικά, αν και ανακάλυψε τον νεο-αυτοκρατορικό επεκτατισμό και με ακραία ρητορική («θα έλθουμε ξαφνικά νύχτα» κ.λπ.), ο πρόεδρος Ερντογάν ακολούθησε συνολικά «ελεγχόμενη προσέγγιση» φθάνοντας μεν ενίοτε στα όρια της συγκρουσιακής έντασης (Εβρος, καλοκαίρι 2020), αλλά αποφεύγοντας την υπέρβασή τους με θερμό επεισόδιο (τύπου Ιρίων). Και ενώ διεύρυνε την ατζέντα των διεκδικήσεων (αποστρατιωτικοποίηση/κυριαρχία, Γαλάζια Πατρίδα, τουρκολιβυκό μνημόνιο), το υποκειμενο αφήγημά του υπήρξε η επίλυση των διαφορών μέσω διαπραγματεύσεων (με τους όρους του φυσικά). Το γεγονός ότι μετά τις καταστροφές του 2023 (σεισμοί, Τέμπη) και τη συνακόλουθη εκδήλωση αμοιβαίας αλληλεγγύης άνοιξε η διαδικασία εξομάλυνσης των σχέσεων – που κατέγραψε ως μείζονα εξέλιξη τη Διακήρυξη των Αθηνών – δημιουργεί ένα σημαντικό παράθυρο ευκαιρίας για την επίλυση των προβλημάτων πριν από τη σχεδιάζομενη αποχώρηση του από την πολιτική. Πολύ περισσότερο εάν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα η εκτίμηση ότι θέλει να αφήσει ως παρακαταθήκη μια νέα περίοδο ελληνοτουρκικής φιλίας.

Ίσως ο Ερντογάν Νο 3 λοιπόν; Ως προς τη μετά Ερντογάν Τουρκία; αίνιγμα τυλιγμένο σε μυστήριο.

Ο καθηγητής Π.Κ. Ιωσκειμίδης είναι πρώην πρεσβευτής – σύμβουλος του ΥΠΕΕ, μέλος της συμβουλευτικής επιτροπής του ΕΛΙΑΜΕΠ. Τελευταίο βιβλίο του «Ελλάδα: Ορίζοντας 2030. Οι Προκλήσεις Τουρκίας και Ευρώπης» (εκδόσεις Πατάκης)